

УДК 338.27

Микола Денисенко
Світлана БреусMykola Denisenko
Svitlana Breus**НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ****THE IMPROVEMENT OF THE EFFICIENCY OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE**

У статті розглянуто сучасний стан вітчизняної вищої освіти, досліджено необхідність визначення ролі та значення освіти задля забезпечення економічного розвитку України. Визначено основні напрями підвищення ефективності вищої освіти в Україні.

Ключові слова: освіта, вища освіта, конкурентоспроможність випускників, роль освіти, значення освіти, ефективність вищої освіти, роль держави.

In the article the current state of national higher education is considered, the necessity of the determination of the role and importance of education to ensure economic development of Ukraine is investigated. The main directions of improving the efficiency of higher education in Ukraine are determined.

Keywords: education, higher education, competitiveness of graduating students, role of education, importance of education, effectiveness of higher education, role of the state.

Постановка проблеми. Освіта як підсистема економіки є структурним компонентом виробництва, обміну, розподілу, споживання та відтворення економічних вартостей. Водночас освіта продукує специфічну додаткову вартість, ринковий товар – освітню послугу, що перетворює пересічну людину на рідкісний трудовий ресурс в умовах неймовірно щільної спеціалізації економічної діяльності. Вагому роль у цьому процесі відіграє вища освіта, яка забезпечує фундаментальну, наукову, професійну та практичну підготовку, здобуття громадянами освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їх покликання, інтересів і здібностей, удосконалення наукової та професійної підготовки, перепідготовку та підвищення їх кваліфікації [1].

На сьогодні в Україні розвиток освітніх послуг не узгоджується з реальним попитом на ринку праці, залишаються не до кінця вирішеними проблеми працевлаштування випускників навчальних закладів, що призводить до того, що десятки тисяч молодих українських фахівців з вищою освітою кожний рік мігрують за межі держави у пошуках більш високооплачуваної роботи. Навчальні заклади продовжують планувати прийом, відштовхуючись від досягнутого обсягу підготовки, а не від врахування потреб ринку праці, що призводить до підготовки фахівців за окремими категоріями, які приречені на безробіття або перекваліфікацію. Причина недолугості розвитку таїться у відсутності прогнозів зайнятості в регіонах, недосконалої планування робочих місць та обмеженій можливості професійного розвитку персоналу на підприємствах [2].

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Необхідність дослідження ролі та значення освіти задля забезпечення економічного розвитку України розглядалася в працях багатьох науковців, зокрема таких, як: В. Андрущенко, Т. Боголіб, Є. Бойко, І. Грищенко, С. Єрохін, Ю. Жук, С. Захарін, Л. Зязюн, К. Корсак, В. Кремень, В. Куценко, В. Луговий, С. Михаць, О. Навроцький, С. Ніколаєнко, К. Павловський, О. Поліщук, О. Сидоренко, А. Чухно та інші.

Проте не повною мірою вирішеними залишаються питання, пов'язані з роллю держави у визначенні напрямів підвищення ефективності вищої освіти в Україні.

Мета статті полягає у визначенні основних напрямів підвищення ефективності вищої освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Структура світової вищої освіти є вкрай різноманітною, проте простежуються дві провідні тенденції [1]:

1. Унітарна або єдина система, коли вища освіта забезпечується університетами чи відповідними до них закладами. Такі заклади пропонують як загальні академічні ступені, так і професійно орієнтовані програми різної тривалості та рівня. В унітарній системі вищої освіти до її складу входять лише університети (частка інших вищих навчальних закладів становить незначний відсоток). Такою є освіта в Італії, Іспанії, Австрії, Фінляндії, Швеції. Деякі країни характеризуються наявністю так званих «інтегрованих» університетів, які охоплюють спеціалізовані середні вищі навчальні заклади (Швеція та Іспанія та колишні соціалістичні країни).

2. Бінарна або подвійна система з традиційним університетським сектором, що так чи інакше спирається на концепцію Гумбольдт-університету та на окремих неуніверситетський сектор вищої освіти, що має чітко окреслену структуру. Така система освіти притаманна більшості розвиненим країнам світу, де поряд з університетським сектором існують численні спеціалізовані заклади, які приймають чималу частину молоді. Бінарна система вищої освіти властива таким європейським країнам: Бельгії, Великобританії, Греції, Данії, Ірландії, Голландії, Норвегії, Франції, Швейцарії та ін. Криза вищої освіти, на думку західних та вітчизняних експертів, найпомітніше проявилась у:

- певному відставанні наукових розробок вищої школи від потреб і запитів життя;
- повільній переорієнтації на підготовку нових, дефіцитних для ринку праці фахівців;
- зниженні якості навчального процесу;
- різкому зниженні рівня знань випускників;
- зростанні нерівності шансів на вступ до вищих навчальних закладів і успішне їх закінчення для представників різних соціальних верств;
- зростаючому незадоволенні умовами навчання з боку студентів, батьків тощо.

Відповідно до щорічного звіту ООН конкурентоспроможність країн світу в XXI ст. визначатиметься не природними і навіть не фінансовими ресурсами, а кваліфікацією робочої сили. Не випадково Японія, що претендує на світове лідерство, оголосила про готовність переходу до обов'язкової вищої освіти [3].

Проте проблема досягнення загального доступу населення до освіти всіх рівнів повинна розглядатися тільки в комплексі з іншими соціальними та економічними проблемами. Окрім складнощів чисто фінансового порядку, загальне охоплення вищою освітою може проявитися в послабленні функції освіти як засобу відбору для ринку праці та засобу соціальної мобільності. Якщо раніше освіта була тісно пов'язана з поняттям соціальної мобільності, то її поширення означає втрату для багатьох людей підстав для досягнення можливості доступу до вищого положення в суспільстві. Крім того, розвиток освіти на основі загального доступу до навчання має відбуватися паралельно тенденціям та динаміці економічного розвитку країни. Поширення системи освіти незалежно від економічного стану суспільства може мати негативні наслідки. В багатьох країнах, що розвиваються, поширення освіти разом із жорсткістю ринку праці спричинило добре відомий феномен знецінювання дипломів, коли випускники вищої освіти починають працювати на робочих місцях, які традиційно займали особи із середньою освітою. Останні, навпаки, займають місця тих, хто має лише початкову освіту, а особи з початковою освітою стають першими кандидатами в безробітні [4].

В сучасних умовах виникає необхідність взаємодії освіти і науки з реальним економічним сектором, налагодження форм та механізмів зв'язків з фінансовими, соціальними інститутами задля вирішення нових ринкових завдань – підготовки висококваліфікованих кадрів відповідно до потреб ринку праці, впровадження наукових досліджень у сучасне виробництво тощо. Без розвитку конкурентоспроможної робочої сили неможлива подальша розбудова національних інститутів ринкової економіки. Водночас саме людські ресурси мають відігравати вирішальну роль у подоланні відстані у виробничій та науково-технічній сферах у міжнародній інтеграції країни [3].

У вітчизняному суспільстві вже досить давно спостерігається значна невідповідність між професійною підготовкою кадрів у ВНЗ та дійсними вимогами на ринку праці України.

Основними недоліками української освіти є: переважно набір теоретичних знань і мінімальний комплект практичних умінь, які не дають змоги випускнику одразу приступити до роботи. Масив проблем свідчить про потенційні труднощі та унеможливує рух на випередження [2].

Як з точки зору роботодавців, так і з точки зору студентів, рівень освіти в Україні є критичним. Найбільш важливими якостями працівників, на думку роботодавців, є практично-професійні навички, вміння вирішувати проблемні ситуації та навички роботи з клієнтами. Часто саме цих навичок і бракує молодим спеціалістам. Зокрема, на нестачу у нинішніх випускників практичних навичок скаржилися 61 % усіх роботодавців, на відсутність вміння вирішувати проблемні ситуації вказали 38 %, а що молодим спеціалістам бракує навичок роботи з клієнтами – 32 % опитаних роботодавців. Окрім цього, чверть роботодавців вважає недостатнім рівень знання іноземних мов, навичок письмового і усного спілкування, менеджерських і аналітичних навичок, а також теоретичних знань за фахом. При цьому великі підприємства більш гостро відчувають недостатню компетентність молодих спеціалістів. Проте першочерговою проблемою так само лишається розрив між теоретичними знаннями, які дає ВНЗ, та їх практичним застосуванням у реальних умовах.

В цілому, думки роботодавців щодо якості підготовки молодих спеціалістів розділилися: близько чверті (26 %) роботодавців вказали на те, що за останні п'ять років якість підготовки випускни-

ків в українських ВНЗ погіршилася, на думку 30 % – що не змінилася, і 20 % роботодавців упродовж останніх років зауважили покращення якості підготовки молодих спеціалістів [5].

З точки зору студентів, рівень освіти в Україні також є критичним, так, за хорошу освіту та високий рівень знань борються лише 38 % опитаних студентів, а на диплом престижного вищого навчального закладу розраховують 10 % [6].

При цьому, 41 % студентів вважають, що вона забезпечує посередній рівень освіти, 7,5 % – низький і дуже низький, 40 % – загалом оцінюють рівень освіти як досить високий і 8 % – як дуже високий. Хотіли б навчатися за кордоном 55 % респондентів (29 % утрималися б від цього). Головними перешкодами для отримання освіти за кордоном студенти назвали брак грошей (51,5 %), недостатнє знання іноземних мов (33 %), відсутність інформації про такі можливості (21 %) і невизнання в Україні іноземних дипломів (9 %) [6].

Раціональним зерном у виправленні ситуації повинна стати поглиблена інтеграція професійних навчальних закладів з виробництвом, поєднуючи навчальну діяльність з науковою та розширюючи наукові розробки, що здійснюються у ВНЗ. Поряд із набуттям студентами професійних знань та вмінь постає завдання цілеспрямованої підготовки фахівця до практичної роботи після закінчення навчального закладу й формування обов'язкових для сучасного виробництва компетентностей: умінь працювати на комп'ютері, знання однієї або двох іноземних мов, опанування основ маркетингу, психологічних і конфліктологічних методик, менеджерських навичок [2].

Українському ринку праці необхідні висококваліфіковані кадри, які мають певні характеристики: доцільні ціннісні орієнтації, ґрунтовні професійні знання, значний інтелектуальний потенціал, міцні уміння і навички, котрі вони можуть гнучко застосовувати в динамічно змінюваних умовах виробництва, відкритість до застосування у виробничій діяльності інноваційних виробничих технологій, здатність забезпечувати високу якість кінцевого продукту праці, прагнення до постійного професійного самовдосконалення [4].

Головними напрямками розвитку сучасної освіти, на думку фахівців, є: широке впровадження передових наукових розробок – як своїх, так і закордонних – у практику викладання, розробка методик для забезпечення принципів поступовості і безперервності, розширення цільової підготовки на замовлення конкретних підприємств і організацій з можливого вибору дисциплін, які вивчаються із заданого набору. Окрім того, розвиток форм диференціації освіти і методик викладання в даних умовах, раціональне використання активних методів навчання залежно від підготовки тих, хто навчається, тісний зв'язок науки і практики виробництва; залучення досвідчених зарубіжних спеціалістів до викладання та обмін студентами при їх навчанні; широке впровадження у практику викладання комп'ютерної техніки, розширення обсягів самостійної підготовки студентів; організація об'єднань «школа-ВНЗ», «школа-технікум (училище)-ВНЗ» та інше [7].

Вирішальним фактором ефективності промислового виробництва та створення конкурентоспроможної продукції є забезпечення промислового сектора національної економіки працівниками з високим рівнем професіоналізму та кваліфікації, які працюють з високою продуктивністю праці. Зростає попит на робочу силу, особливо на фахівців з вищою освітою, однак оцінка стану підготовки кадрів у вищих навчальних закладах вказує на існування значного розриву між сферою освітніх послуг і ринком праці.

У 2011 р. найбільша частка працівників, які закінчили вищі навчальні заклади III – IV рівнів акредитації, займалась фінансовою діяльністю (67,8 % облікової чисельності штатних працівників), науковою діяльністю (65,5 %), була зайнята у державному управлінні (63,7 %). Високий освітній рівень кадрів також спостерігався у сфері освіти – 53,3 %, у сфері операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та наданні послуг підприємцям – 42,9 %, діяльності у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг – 40,1 %. Разом з тим, досить низькою є питома вага працівників з повною вищою освітою у промисловості – 22,8 %, у якій на кінець 2011 р. працювало 26,4 % усіх зайнятих в економіці [8]. Значна кількість найманих працівників була зайнята на робочих місцях, які не потребують високого освітньо-кваліфікаційного рівня. Так, найбільш численною ця категорія була у сільському, лісовому господарствах та рибальстві, рибництві; діяльності транспорту та зв'язку, де лише 12,7–22,5 % від облікової чисельності штатних працівників мали повну вищу освіту. Водночас на підприємствах спостерігалася нестача як робітників традиційних професій, так і таких, які вимагають високого кваліфікаційного рівня [8].

У зв'язку з цим приведення обсягу підготовки навчальними закладами висококваліфікованої робочої сили у відповідність до потреб ринку праці є важливим завданням підвищення ефективності системи професійної освіти.

Проте, як свідчить досвід, наявність вищої освіти не гарантує молодим фахівцям гідної зайнятості. Нерідко вони влаштовуються на роботу не за фахом, тобто на ту, яка не вимагає високого рівня підготовки та освіти. Вирішення цих проблем є досить актуальним для держави, адже саме забезпечення високого рівня зайнятості економічно активної частини населення, а особливо молодих фахівців, є одним із шляхів до створення та утвердження інноваційної моделі розвитку економіки країни.

Вже тривалий час на ринку праці України існує значний дисбаланс між попитом та пропозицією професій, внаслідок чого виникає невідповідність отриманої фахівцем спеціальності потребам ринку праці. Реалії сьогодення підтверджують, що система підготовки кадрів не відповідає потребам ринку праці, а професійний вибір молоді свідчить про її спрямованість на «рейтингові» професії, що не завжди користуються попитом у роботодавців. Наявність процесу масовості вищої освіти, орієнтація підготовки не на потреби економіки, а на ажіотажний попит молоді на певні спеціальності обумовлюють зростання соціальної напруги на ринку праці і створюють умови для зростання безробіття серед випускників навчальних закладів. Така ситуація призводить до неефективного витрачання як бюджетних, так і приватних коштів, які спрямовувалися на підготовку непотрібних фахівців, з другого боку – роботодавці недоотримали потрібних висококваліфікованих фахівців [9].

В сучасних умовах в Україні вкрай незадовільним залишається рівень державного фінансування вищої освіти, що призводить до того, що держава втрачає передові позиції щодо рівня освіченості громадян, скорочуються масштаби та рівень якості підготовки науково-педагогічних кадрів, помітно погіршуються умови для творчої роботи викладачів. Реальне бюджетне фінансування на вищу освіту не відповідає вимогам і нормам Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту».

Закон України про освіту чітко визначає відсоток ВВП на освіту – 10 %. Проте за останні роки на всю освіту витрачається не більше 6 % ВВП (на вищу освіту – 30,0 %, або 1,8 % ВВП).

За обсягами державного фінансування вищої освіти (за даними Інституту статистики Юнеско) Україна знаходиться на 4-му місці (виділяється 6,4 % ВВП) серед країн Західної Європи та Північної Америки, а також країн Східної Європи, поступаючись тільки Данії (8,5 %), Швеції (7,4 %) та Фінляндії (6,5 %).

Проте задля забезпечення високого рівня розвитку людського капіталу цього недостатньо. Існуючий рівень бюджетного фінансування вищої освіти в Україні не повною мірою задовольняє її поточні потреби. І проблема не стільки у відсотковому співвідношенні зарплати і ВВП, скільки в самому розмірі валового внутрішнього продукту, який в Україні в десятки разів менший, ніж у багатьох західних країнах.

Фінансування не має інвестиційного характеру, не забезпечує модернізацію і розвиток національної системи вищої освіти. Постійне недофінансування владою вищої освіти і заниження оплати праці викладацького персоналу ведуть до руйнування системи вищої освіти в Україні.

Якщо в Європі, й особливо в скандинавських країнах, роблять акцент на державному фінансуванні системи освіти, то в розвинених країнах в інших регіонах світу велика частка платної вищої освіти. Так, за даними Організації економічної співпраці й розвитку (ОЕСР), в таких країнах, як США, Японія, Австралія, Ізраїль, приватні кошти становлять більше половини усіх джерел фінансування вищої освіти. А в Південній Кореї і Чилі – сягають 75 %. За даними Інституту статистики ЮНЕСКО, на США припадає 28 % від світових щорічних витрат на освіту, при тому, що в цій країні проживає лише 4 % від загальної кількості дітей та молоді у світі. У результаті, в цих державах відзначається високий рівень цін на вищу освіту. Згідно з інформацією ОЕСР в середньому в Європі плата за навчання одного студента становила 1100 дол. США, а в США сягала 5500 дол. США.

На відміну від розвинених країн, в Україні джерелами фінансування сьогодні є в основному державний бюджет і кошти батьків і студентів, а також незначна частка бізнесу. За даними Громадської ради працівників освіти і науки України, у вищій школі це співвідношення становить приблизно 65:34:1. Роль бізнесу в зміцненні матеріально-технічної бази освіти є малою. У той же час в країнах Євросоюзу в структурі бюджетів університетів доля коштів бізнесу досягає 15–25 %.

Ситуацію, що склалася в Україні з фінансуванням системи освіти, можна оцінити як незадовільну. Обсяг коштів, які мають спрямовуватися з бюджету, зменшується. В держбюджеті на 2011 рік видатки на утримання органів центральної влади були збільшені в середньому на 40 %, в той же час витрати на сферу освіти – лише на 2,9 %.

Існуюча на сьогодні в Україні схема розрахунку заробітної плати педагогічних і науково-педагогічних працівників ВНЗ не відповідає сучасним вимогам, зокрема порівняно з рівнем середньої заробітної плати працівників інших секторів економіки. Так, за даними Міністерства освіти і науки, молоді та спорту (нині Міністерство освіти і науки України) середньомісячна заробітна плата працівників освіти в 2005 – 2011 роках була помітно меншою, ніж у промисловості, діяльності транспорту, фінансовій діяльності, державному управлінні й економіці в цілому, за 2011 рік це співвідношення становить відповідно: 66,7, 63,8, 39,0, 68,2 і 79,0 %. Без належної оплати праці не вдасться ані залучити до вузу кваліфікованих фахівців, ані утримати їх у ВНЗ, а тим більше – спонукати їх до ефективної праці. Проте жодний законопроект не забезпечить бажаних результатів щодо якості освіти, якщо при цьому ті, хто надає освітні послуги, – викладачі отримуватимуть неефективну зарплату. Безумовно, метою повинне бути не просте підвищення зарплат викладачів вузу, а створення умов для більш ефективної їх праці.

Першочергові дії у сфері освіти мають бути скеровані на забезпечення зростання видатків на освіту і суттєве підвищення їхньої ефективності, створення умов для залучення у сферу освіти засобів із позабюджетних джерел, виділення коштів на інформаційне забезпечення освітніх закладів, формування незалежної системи атестації й контролю за якістю освіти. Але при цьому слід уникати можливості подальшого соціального розшарування, поглиблення нерівності громадян при отриманні освіти, скорочення кількості безплатних місць і подальшого витіснення безплатної освіти платною.

Напевно, від зростання рівня заробітної плати якість творчої праці викладача не зросте. Рівень заробітної плати впливає на кадровий склад, а такий рівень оплати праці викладачів, який існує сьогодні, знівелює не тільки будь-яке творче ставлення до праці, а й освоєння нових методик і оновлення змісту навчального процесу. Проте позабюджетні кошти не повинні відігравати роль бюджетозамінних, тобто наявність позабюджетних коштів не повинна впливати на обсяг бюджетного фінансування, оскільки позабюджетні кошти, отримані за рахунок нерегламентованої додаткової діяльності або інших індивідуальних і часових джерел, не можуть бути бюджетозамінними в силу своєї нестабільності. Вони служать стимулюючим фактором додаткового розвитку. Пріоритетний розвиток системи освіти можна здійснювати тільки за рахунок бюджетного державного цільового фінансування.

Трансформація систем освіти, зумовлена необхідністю більшої персоналізації освіти та уваги до повного особистого розвитку, висуває нові вимоги до організації і менеджменту освітньої діяльності, які не сумісні з традиційною моделлю. Сучасна тенденція надання навчальним закладам більшої автономії знаходить прояв у більш високому ступені незалежності навчального закладу, що робить його здатним краще пристосовувати весь комплекс освітньої роботи до характеристик і потреб населення. Цей підхід ґрунтується на інституційних чи міжінституційних інноваціях і корінним чином відрізняється від традиційних спроб «реформування системи».

Автономія навчальних закладів потрібна як необхідна умова реалізації відкритості, диверсифікації та здатності до змін національної системи освіти.

Підвищення автономії вищих навчальних закладів необхідне для посилення зв'язку між освітою і виробництвом, тобто між установами, що генерують знання, і тими, які мають їх використовувати. Поширення і диверсифікація навчальних закладів дозволяють охоплювати все нові категорії студентів та задовольняти широкий ряд потреб в освіті. Форми освітньої діяльності поширюються відповідно до запитів специфічних груп суспільства: освіта дорослих, продовжені освітні програми, курси для менеджерів та адміністраторів тощо. Але передовим фронтом країни повинна бути група Інститутів університетського рівня як центрів найвищої якості, які впливають на всю сферу.

Адміністративна автономія навчальних закладів повинна поширюватися одночасно з політикою сприяння розвитку різноманітних виробників освітніх послуг з тим, щоб відповідати все більш різноманітним потребам сучасного виробництва. Підвищення автономії державних закладів освіти на будь-якому рівні буде допомагати їм встановлювати прямі, гнучкі відносини з бізнесовими колами, продовжувати охоплювати ті сфери, де вони традиційно діяли, та відповідати новим різноманітним потребам виробничих одиниць (особливо малих і середніх підприємств) для успішного здійснення технологічних і організаційних змін [4].

Висновки з дослідження автора і перспективи подальших розвідок. Враховуючи зазначене, можна констатувати, що така ситуація в сфері освіти призводить до погіршення якості освіти в Україні та нівелювання дипломів про вищу освіту. Задля покращення ситуації в сфері освіти та підвищення її авторитету потрібно визначити напрями підвищення ефективності вищої освіти в Україні, основними з яких можуть стати такі:

1. Здійснення глобалізації та інкорпорації ВНЗ та встановлення над ними жорсткого державного контролю, зважаючи на те, що за Конституцією України держава має зверхність над освітою [10].

2. Розвиток інноваційної інфраструктури університету (відкриття центрів трансферу технологій, бізнес-інкубаторів тощо) [11].

3. Збільшення видатків на освіту і суттєве підвищення їхньої ефективності, створення умов для залучення у сферу освіти коштів із позабюджетних джерел, виділення коштів на інформаційне забезпечення освітніх закладів, формування незалежної системи атестації й контролю за якістю освіти [4].

4. Підвищення автономії вищих навчальних закладів, яке необхідне для посилення зв'язку між освітою і виробництвом, тобто між установами, що генерують знання, і тими, які мають їх використовувати [4].

Також підвищенню значення вищої освіти може сприяти використання досвіду країн Заходу і реалізація їх на теренах України, зокрема [1]:

- розробка науково обґрунтованої державної концепції розвитку вищої освіти і здійснення чіткої та послідовної політики її реформування;
- перегляд ролі держави та уряду в розвитку вищої освіти, зокрема істотне обмеження їх адміністрування і втручання в освітянські справи;
- здійснення децентралізації та надання більшої автономії в управлінні державним закладам освіти;
- заохочення і сприяння розвитку приватного сектору вищої освіти;
- визначення пріоритетів і посилення уваги до якісних і справедливих цілей освіти.

Список використаної літератури

1. Bashnyanyn, H., Svintsov, O., Potyns'kyu, M., Babychuk, T., Dunas O. (2012) 'Modern higher education: trends and prospects' in 6. Educational problems of higher education. Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny. – 2012. – Vyp. 22.9 http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltnu/22_9/380_Bas.pdf [accessed 24 July 2013].
2. Huk, N. (2010) 'Education as a necessary component of employment in the Information Society' Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny. – Vyp. 20.11 http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltnu/20_11/321_Huk.pdf [accessed 24 July 2013].
3. Bulycheva, N., Pyvovar, Yu. (2013) 'Modern legal and organizational problems of financing higher education in Ukraine' <http://radnuk.info/statti/255-finpr/3593-2010-01-29-18-50-22.html> [accessed 24 July 2013].
4. Mykhats', S. (2013) 'Ways of improving the impact of education on economic growth' http://tourlib.net/statti_others/myhac2.htm [accessed 24 July 2013].
5. Shelter (2012) 'Employers identified scarce skills of young professionals' <http://pedpresa.com.ua/blog/robotodavtsi-vyznaczyly-defitsytyni-navychky-molodyh-spetsialistiv.html> [accessed 24 July 2013].
6. Shelter (2011) 'Students critically assess the level of education in Ukraine' http://www.yourcompass.org/PDF%20Tables/Employees%20on%20University_Graduates.pdf [accessed 24 July 2013].
7. Hrytsenko, O. (2013) 'Problems of development of higher education in Ukraine' http://journ.lnu.edu.ua/publications/publicystyka01/Publicystyka_P3_05_Grycenko.pdf [accessed 24 July 2013].
8. Statystychnyy zbirnyk (2012). 'Pratsya Ukrayiny u 2011 rotsi' p. 343.
9. Yaroshenko, H., Zakov I. (2007) 'Development of the mechanism of interaction of the labor market and vocational training' Ukrayina: aspekty pratsi № 6. pp. 25 – 29.
10. Palysyuk O. (2013) 'The main problems of higher education in Ukraine and Solutions' <http://www.osvitata.com/osvita-ta-vlada/osnovni-problemi-sistemi-vischo-osviti-v-ukra-ni-ta-shlyachi-ch-virishennya.html> [accessed 24 July 2013].
11. Chukhray, N. (2011) 'Academic entrepreneurship abroad and in Ukraine' http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/12705/1/068_Akadem%D1%96chne%20p%D1%96dpri%D1%94m_448_458_714.pdf [accessed 24 July 2013].

Стаття надійшла до редакції 08.05.2013.

Відомості про авторів

М. П. Денисенко, доктор економічних наук, професор, кафедра економіки, обліку і аудиту Київського національного університету технологій та дизайну.

С. В. Бреус, кандидат економічних наук, доцент, кафедра економіки, обліку і аудиту Київського національного університету технологій та дизайну.